

Was Pesach Optional? Was It Almost Lost?

The Disappearance and Reappearance of Pesach in Tanach

Leib Zalesch, DAT Minyan, Pesach 2017

ACT 1: Pesach in the Midbar and Gilgal

(1) במדבר פרק א

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (ב) שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתֵם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם:

(2) במדבר פרק ט

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: (ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ:

(3) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ו עמוד ב

וניכתוב ברישא ד"חדש ראשון," והדר ניכתוב ד"חדש שני!" אמר רב מנשיא בר תחליפא משמיה דרב: זאת אומרת – אין מוקדם ומאוחר בתורה.

(4) ספרי במדבר פרשת בהעלותך פסקא סד

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון לאמר" – בגנות ישראל הכתוב מדבר, שהיה להם אחד עשר חודש שהיו חונים לפני הר סיני. וללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה, שבתחלת הספר הוא אומר "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני", וכאן הוא אומר "בחודש הראשון", ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה. רבי אומר, אין צריך, שהרי כבר נאמר "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת", ועדיין לא אכלו! אלא ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה ...

(5) ספרי בהעלותך פסקא סז

"ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחודש" – בגנות ישראל הכתוב מדבר, שלא עשו אלא פסח זה בלבד. וכן הוא אומר, "הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר" וגו' (עמוס ה כה), ר' שמעון בן יוחי אומר, "ישראל לא היו מקריבים. ומי היה מקריב? שבטו של לוי, שנאמר, 'שימו קטורה באפך וכליל על מזבחך,'" (דברים לג י) ...

(6) מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יב

"והיה כי תבאו אל הארץ" – תלה הכתוב לעבודה זו מביאתן לארץ ולהלן.

(7) רש"י שמות פרק יב פסוק כה

והיה כי תבאו אל הארץ – תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא בפסח אחד שעשו בשנה השנית, ועל פי הדבור:

(8) רש"י במדבר פרק ט פסוק א

בחודש הראשון – פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר, למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה. ולמה לא פתח בזו? מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא הקריבו אלא פסח זה בלבד.

(9) רש"י במדבר פרק ט פסוק א

דברי רש"י

פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר, למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה. ולמה לא פתח בזו? מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא הקריבו אלא פסח זה בלבד.

מקור

← גמרא פסחים
← גמרא פסחים, ספרי בהעלתך סד
← ספרי בהעלתך סז
← ספרי בהעלתך סד, סז
← ספרי בהעלתך סד? סז? (לא ברור)
← ספרי בהעלתך סז

10) תוספות מסכת קידושין דף לז עמוד ב

הואיל ונאמרה ביאה בתורה סתם – בפרשת בהעלותך על "בחדש הראשון, פירש רש"י ד"פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר, למדת שאין מוקדם ומאוחר בתורה, ולמה לא פתח בזו, מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד." ואם תאמר, ולמה לא הקריבו? ויש לומר, דסבירא להו כתנא דהכא, דאמר שכל מקום שנאמר "ביאה", אינו אלא אחר ירושה וישיבה. ובפסח, נאמר "ביאה". ואם תאמר, אם כן, היאך הקריבו גם פסח זה, וגם אותו פסח שעשו בימי יהושע קודם שנכבשה ונחלקה הארץ? ויש לומר שעשו על פי הדיבור. ואם תאמר, כיון שמן הדין לא היה להם לעשות, מה גנות היה להם? ויש לומר, דהיינו גנותם, שנשתהו ליכנס לארץ עד מ' שנה מפני עון מרגלים, ולפיכך לא נצטוו, ואם היו זוכים ליכנס לארץ מיד, היו מצווים מיד. עוד יש לומר דסבירא ליה כי האי תנא, דאמר ד"ביאה" הכתוב גבי תפילין, משמע, "עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ", וכן משמע "ביאה" דכתיב גבי פסח. ואם תאמר, אם כן, למה לא עשו כי אם פסח אחד? ויש לומר, לפי שהיו רובם ערלים, וכתיב (שמות יב), "כל ערל לא יאכל בו", והיינו גנותם, ומכל מקום, אינם חוטאים במה שלא עשו אותו, דהא ערל אסור באכילת פסח. ואם תאמר, למה לא מלו? לפי שלא נשבה להם רוח צפונית כל ארבעים שנה שהיו במדבר, לפי שהיו נזופים בעון מרגלים, וכן משמע במסכת חגיגה (דף ו.).

11) יהושע פרק ה

(ח) ויהי כאשר תמו כל הגוי להמול וישבו תחתם במחנה עד חיותם: פ (ט) ויאמר ה' אל יהושע היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה: (י) ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב בערבות יריחו: (יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה: (יב) וישבת המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא: ס

12) כתב עת "ישורון", כרך י, תשס"ב, דף תתקלא. מחבר: הרב יעקב ישראל שפיגל

ועל דברי רש"י הללו כתב ר"י ריטבארד: 119

וקשה הלא בכל מקום שכתב רש"י ז"ל שאין מוקדם ומאוחר בתורה לא כתב טעם כלל בזה רק זאת לבד שאין מוקדם ומאוחר ר"ל שהתורה לא שמרה הסדר, ופה כתב טעם על זה. ושמעתי בשם גאון האמתי וכו' מו"ה חיים מוואלין נ"ע¹²⁰ שתיבת ולמה שכתב רש"י ז"ל הוא ר"ת ולפי מדרש הגדה והם ב' טעמים, דטעם שאין מוקדם ומאוחר הוא במסכת פסחים (ו ע"ב), וטעם מפני שהיא גנותן של ישראל הוא בספרי בפסוק ויעשו את הפסח בראשון וגו' ע"ש.

13) שמות פרק יב

(כה) והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת:

- 14a) ויקרא יד לד** – כי תבאו אל ארץ כנען ... ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם:
(b) ויקרא יט כג – וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו' שלש שנים:
(c) ויקרא כג י – ... כי תבאו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הפה:
(d) ויקרא כה ב – ... כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה:
(e) במדבר טו ב-ג – ... כי תבאו אל ארץ מושבתים: ועשיתם אשה לה' לפלא נדר ... או במעדיכם ...
(f) דברים כו א-ב – כי תבוא אל הארץ: ... ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארץ ...
(g) שמות יג ה, ט – והיה כי יביאך ה' אל ארץ הפנעני: ... והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך:

15) פירוש משכיל לדוד לפירוש רש"י שמות פרק יב פסוק כה

... כלומר דהתם כתיב כמה לשונות של גאולה – "והוצאתי", "והצלתי", "וגאלתי", "ולקחתי" – וסמך ליה "והבאתי", ללמד דלא מקרייא גאולה שלימה אלא בביאתן לארץ.

16) פירוש מזרחי לפירוש רש"י על שמות פרק יב פסוק כה

... צריך לומר, שהברייתות הללו חלוקות בהכרח, דאם לא כן, מה גנות היא זו? והלא לא נתחייבו במצוה זו אלא מביאתן לארץ ואילך, ופסח שעשו ישראל במדבר, לא נעשה אלא על פי הדיבור! א] אלא על כרחך לומר, שהברייתא של ספרי סוברת שנתחייבו במצוה זו אפילו במדבר, וקרא ד"והיה כי תבאו אל הארץ" מפרש לה אליבא דתנא דבי ר' ישמעאל (קידושין לז ב) דאמר: "ביאה" דכתב רחמנא גבי תפילין למה לי? לומר לך, עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ, הכי נמי – עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ.

ומה שלא עשו פסח במדבר אלא בשנה שניה בלבד, אינו אלא לפי שהיו רובן ערלים, מפני שלא נשבה להם רוח צפונית כל ארבעים שנה שהיו במדבר, לפי שהיו נזופים בעון המרגלים, כדאיתא ביבמות (יבמות עב א) ובחגיגה, וכתב, (פסוק מח) "וכל ערל לא יאכל בו", והיינו גנות. ומכל מקום, אינן חוטאין במה שלא עשו אותו, דהא ערל אסור באכילת הפסח!

ב] והברייתא של מכילתא סוברת כאידך תנא דתני דבי ר' ישמעאל: "הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם, ופרט לך הכתוב באחד מהם 'לאחר ירושה וישיבה', אף כל – לאחר ירושה וישיבה. ומה שהקריבו פסח במדבר בשנה השנית ופסח בגלגל בימי יהושע, קודם שנכבשה ונחלקה הארץ, לא עשו אלא על פי הדיבור, ולפיכך הותר להם לאכול הפסח אף על פי שבניהם שנולדו להם משיצאו ממצרים ערלים היו ומלת זכריו מעכבתו מלאכול הפסח, כמו ששנינו במכילתא ומייתי לה ביבמות.

ג] אי נמי, יש לומר שהברייתא של ספרי אינה חולקת עם הברייתא של מכילתא, ששתייהם סבורות שלא נתחייבו במדבר אלא אותו פסח שנעשה בשנה השנית ואותו שנעשה בגלגל בימי יהושע בלבד על פי הדיבור, דסבירא להו כי האי תנא, דאמר, שכל מקום שנאמר 'ביאה', אינו אלא אחר ירושה וישיבה, ודקשיא לך, אם כן, כיון שמן הדין לא היה להם לעשותו, מה גנות היה להם? יש לומר, דהיינו גנותם, שנשתהו ליכנס לארץ עד ארבעים שנה מפני עון המרגלים, ולפיכך לא נצטוו, ואם היה זוכים ליכנס לארץ מיד, היו מצווים מיד. זהו שיטת התוספות בפרק קמא דקדושין (קדושין לז ב).

א] ספרי	
התחלה: מדבר ←	"והיה כי תבואו?" בשביל שתכנסו ← למה רק שנה ב' ערלים/מרגלים
ב] מכילתא	
התחלה: אחר ירושה וישיבה ←	למה שנה ב' על פי הדיבור ← ערלים? על פי הדיבור
ג] ספרי ומכילתא ותוספות	
התחלה: אחר ירושה וישיבה ←	למה שנה ב' על פי הדיבור ← מה הגנות? מרגלים

17) פירוש נחלת יעקב לפירוש רש"י על שמות פרק יב פסוק כה

... ומה שכתב המזרחי דהך דמכילתא סוברת כאידך תנא דבי רבי ישמעאל דכל ביאות שבתורה אינן אלא אחר ירושה וישיבה, נראה לי דאינו מוכרח, ונהי דסבירא ליה לתנא דמכילתא דלא נתחייבו במדבר, מכל מקום נתחייבו מיד ביאתן לארץ, אף קודם ירושה וישיבה, כמו שמצינו בחלה. והא דכתיב בכל התורה "כי תבואו", ובחלה "בבאכם", כבר תירצו בברייתא והובאה פרק ב דכתוכות (דף כה), "בבואכם" – בביאת כולכם אמרתי, ולא בביאת מקצתכם, מה שאין כן שאר מצוות שנאמר בהן "ביאה", דנתחייבו אפילו בביאת מקצתם.

18) פירוש הרב שמשון רפאל הירש לשמות פרק יב פסוק כה

העבדה – במובן רחב, כל חיי האדם הם עבודת ה', להיות עבד ה' – להשתמש בכל כוחותיו, בכל רגע מחייו, כדי לקיים את רצון ה' – היא המטרה הנעלה ביותר, אליה יוכל האדם לשאוף. במובן מצומצם יותר, נקראים "עבודה": המעשים, בהם מעמידים אנו את עצמנו כל פעם מחדש לשירות ה', ומכינים עצמנו לשירות זה – הווי אומר, קרבנות ותפילה.

אולם התורה לא כינתה אף קרבן בשם "עבודה", מלבד קרבן הפסח. ואמנם, היה הפסח הפעולה שסימלה את תחילת כניסתם של האדם היהודי, הבית היהודי, והמדינה היהודית לעבודת ה'. וכן הפסח הינו הפעולה המסמלת תמיד כניסה מחודשת לעבודה זו. לכן, "כי תבאו וגו'" כאשר יימחו שיירי עקבות שעבוד מצרים, ואתם תהיו שמחים, בני חורין, וישובים על אדמתכם, חיזרו תמיד על "עבודה" זו בהקפדה. העמידו את עצמכם שוב במצב שהיה בראשית הווייתכם הלאומית, בהיותכם חשוכי שמחה, משוללי חירות וקרקע; ושוב, היכנסו מחדש, כאז, לעבודת ה'.

ACT 2: Pesach of חזקיהו

19) דברי הימים ב פרק ל

(א) וישלח יחזקיהו על כל ישראל ויהודה וגם אגרות כתב על אפרים ומנשה לבוא לבית ה' בירושלם לעשות פסח לה' אלקי ישראל: (ב) ויועץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלם לעשות הפסח בחדש השני: (ג) כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא כי הפהנים לא התקדשו למדי והעם לא נאספו לירושלם: (ד) ויישר הדבר בעיני המלך ובעיני כל הקהל: (ה) ויעמידו דבר להעביר קול בכל ישראל מבאר שבע ועד דן לבוא לעשות פסח לה' אלקי ישראל בירושלם כי לא לרב עשו ככתוב: (ו) וילכו הרצים באגרות מיד המלך ושריו בכל ישראל ויהודה וכמצות המלך לאמר בני ישראל שובו אל ה' אלקי אברהם יצחק וישראל וישב אל הפליטה הנשארת לכם מכף מלכי אשור: (ז) ויהיו הרצים עברים מעיר לעיר בארץ אפרים ומנשה ועד זבלון ויהיו משחיקים עליהם ומלעגים בהם: (ח) אך אנשים מאשר ומנשה ומזבלון נכנעו ויבאו לירושלם: ... (יג) ויאספו ירושלם עם רב לעשות את חג המצות בחדש השני קהל לרב מאד: (טו) וישחטו הפסח בארבעה עשר לחדש השני והפהנים והלויים נכלמו ויתקדשו ויביאו עלות בית ה': (טז) ויעמדו על עמדם כמשפטם כתורת משה איש האלהים הפהנים זרקים את הדם מיד הלויים: (יז) כי רבת בקהל אשר לא התקדשו והלויים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור להקדיש לה': (יח) כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא טהרו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד: (כא) ויעשו בני ישראל הנמצאים בירושלם את חג המצות שבעת ימים בשמחה גדולה ומהללים לה' יום ביום הלויים והפהנים בכלי עז לה': (כו) ותהי שמחה גדולה בירושלם כי מימי שלמה בן דוד מלך ישראל לא כזאת בירושלם:

20) רש"י דברי הימים ב פרק ל פסוק כו

כי מימי שלמה בן דוד מלך ישראל לא היתה כזאת בירושלים – אבל עתה שכל ימי אחז ומלכי יהודה הרשעים לא עלו לרגל לירושלים, ועתה הורשו לעלות לירושלים, שמחו שמחה גדולה. ולפי שהיה כמה שנים שלא עלו לירושלים עד עתה, הוקטן בעיניהם ז' ימים דחג המצות והוסיפו עוד ז' ימים כדי לשמוח בהם ושמחו שמחה גדולה:

ACT 3: Pesach of יאשיהו

22) דברי הימים ב פרק לה

(א) ויעש יאשיהו בירושלם פסח לה' וישחטו הפסח בארבעה עשר לחדש הראשון: (ו) וישחטו הפסח והתקדשו והכינו לאחיהם לעשות כדבר ה' ביד משה: (יא) וישחטו הפסח ויזרקו הפהנים מידם והלויים מפשיטים: (יז) ויעשו בני ישראל הנמצאים את הפסח בעת ההיא ואת חג המצות שבעת ימים: (יח) ולא נעשה פסח כמהו בישראל מימי שמואל הנביא וכל מלכי ישראל לא עשו פסח אשר עשה יאשיהו והפהנים והלויים וכל יהודה וישראל הנמצא ויושבי ירושלם: (יט) בשמחה עשרה שנה למלכות יאשיהו נעשה הפסח הזה:

21) מלכים ב פרק כג

(כא) ויצו המלך את כל העם לאמר עשו פסח לה' אלקיכם ככתוב על ספר הברית הזה: (כב) כי לא נעשה כפסח הזה מימי השפטים אשר שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה: (כג) כי אם בשמנה עשרה שנה למלך יאשיהו נעשה הפסח הזה לה' בירושלם:

23) רש"י מלכים ב פרק כג

(כב) לא נעשה כפסח הזה – לא נתקבצו רוב עם בכל פסח כמו שנתקבצו בזה: מימי השופטים – מימי שמואל. כתוב בדברי הימים (ב לה יח), לפי שאף שמואל החזיר ישראל למוטב וקבצם המצפתה. דבר אחר, לא נעשה כפסח הזה לה' בירושלים, אבל משמלכו מלכי ישראל ומלכי יהודה, לא עשו פסח כל ישראל בירושלים, לפי שנחלקה המלכות לשנים מירבעם, והיו הולכים לעגל שבבית אל ובדן עד עכשיו, שגלו עשרת השבטים, והחזירם ירמיהו, ומלך עליהם יאשיהו, ובאו כולם לירושלים:

24) רד"ק מלכים ב פרק כג

... "כי לא נעשה כפסח הזה", שהיו כל ישראל בלב אחד לעבוד את ה'. וכן אמר בשמואל, "וינהו כל בית ישראל אחרי ה'", ואמר, "ויסירו בני ישראל את הבעלים ואת העשתרות ויעבדו את השם לבדו." וגם פסח שעשה חזקיהו, רבים מישראל שלא היו שם. ולא עוד, אלא שהיו מלעיבים ברצים שהיה שולח חזקיהו. ואף אותם שהיו בירושלים, רבים היו טמאים ואכלו את הפסח בטומאה:

25) מלבי"ם מלכים ב פרק כג פסוקים כא-כב

ויצו המלך – אחר שבער את הבמות והגלולים, צוה שיעשו הפסח, שגם פסח מצרים היה עיקר ענינו לבטל תועבת מצרים, שהיו עובדים למזל טלה, כמו שכתב (שמות ח, כב), "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו."

26) רש"י דברי הימים ב פרק לה

(יח) ולא נעשה פסח כמוהו – (במלכים ב' כ"ג) כתיב "כי לא נעשה כפסח הזה מימי השופטים", מיום שנחלקו ישראל לשתי ממלכות, שסרו עשרת שבטים מעל מלכי יהודה, וישליטו עליהם מלך לבדם, שכל הימים שהיו לפני גוים היו שבט יהודה ובנימין עושים פסח לשם ה' בירושלים, ואלו לשם עבודת כוכבים בבית אל ובדן. ודבר זה לא אירע כל ימי השופטים, שנחלקו ישראל לשתי משפחות ולא היה להם לכל דור ודור רק שופט א', ואותו השופט היה מכריחם ללכת בדרך ה' כמפורש בשופטים, "והיה ה' עם השופט והושיעם מיד אוביהם" כל ימי השופט, וכל י' השבטים היו הולכים לשילה ועושים פסח לשם ה'. וכפסח הזה לא נעשה כל ימי מלכי ישראל ויהודה יחד עושים פסח. אבל בימי יאשיהו, שכבר פסק מלכות י' השבטים ומשהחזיר ירמיהו י' השבטים לא המליכו עליהם עוד מלך אלא יאשיהו מלך עליהם, ועשו כולם פסח יחד לשם שמים בירושלים. וזהו "לא נעשה כפסח הזה לה' בירושלים." ופתרון זה מטעה אותי מאד. ולא נראה לי, נהי נמי דהחזיר ירמיהו עשרת שבטים ויאשיהו מלך עליהם בירושלים, היאך יכול להיות שלא עשו כפסח הזה כל ימי השופטים, ובימי שמואל הרואה, ובימי דוד ושלמה, שהיו ישראל שרין על אדמתם שלוים ושקטים, ולא היה להם אלא מלך אחד, והיה לבם לשמים? אך, כך פתרונו, וכך פתר לי רבי אליעזר ב"ר משלם זצ"ל, "ולא נעשה פסח כמוהו מעולם" – שיתן המלך והשרים בהמות לפסחים די ספוקם ובקר לשלמי חגיגה וצוה ללוים להכין להם ולשלוח לכל איש ואיש לפי אכלו:

ACT 4: Pesach of עזרא

27) עזרא פרק ו

(יט) ויעשו בני הגולה את הפסח בארבעה עשר לחדש הראשון: (כ) כי הטהרו הכהנים והלוים כאחד כלם טהורים וישחטו הפסח לכל בני הגולה ולאחיהם הכהנים וְלָהֶם: (כא) ויאכלו בני ישראל השבים מהגולה וכל הנבדל מטמאת גו! הארץ אלהם לדרש לה' אלהי ישראל: (כב) ויעשו חג מצות שבועת ימים בשמחה כי שמחם ה' והסב לב מלך אשור עליהם לחזק ידיהם במלאכת בית האלהים אלהי ישראל.

28) מלבי"ם עזרא פרק ו

בני הגולה – שחיתת הפסחים היה על ידי הלויים, כמו שכתב גם כן בדברי הימים ב' (פרק ל פסוק טז) ושם (פרק לה פסוקים ו, י, יא), וספר בשבחן, שהקדימו פסחי ישראל קודם פסחי הכהנים, שהם זריזין, ופסחי הכהנים קודם לשל עצמם: